

ОПЕРАЦІЯ “РЕКУЛЬТИВАЦІЯ”. ДОСВІД ВІДНОВЛЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ НА МІСЦІ СТИХІЙНОГО СМІТТЄЗВАЛИЩА У ЛЬВІВСЬКОМУ ПАРКУ “ЗАЛІЗНА ВОДА”

Біорізноманіття

Біорізноманіття, Європейський зелений курс, ЄЗК

Здавалося б, що між парком та сміттєзвалищем не мало б бути нічого спільного. Та попри очікування, проблема засмічення природоохоронних територій в Україні з року в рік тільки загострюється. Одне зі стихійних звалищ понад десятиліття існувало у парку “Залізна вода” у Львові. Днями зусиллями волонтерів на його місці заклали (не)звичайний квітник, що відновлюватиме родючість ґрунту та покращуватиме ситуацію із біорізноманіттям. Про те, як комплексно підійти до усунення наслідків стихійного сміттєзвалища та як цей досвід може стати корисним у контексті післявоєнного відновлення, розповідають у громадській організації “Плато”.

У 2021 році у львівському парку “Залізна вода” громадські об’єднання у співпраці з містом розпочали створення простору міського садівництва та городництва “Розсадник”. Однак перш ніж створювати грядки, волонтерам довелося зорганізувати не одну толоку, спрямовану на прибирання сміття. А все тому, що територія майбутнього саду-городу, що колись належала міському квітковому господарству, щонайменше з десяток років стояла без догляду та захаращувалася недоброчесними відвідувачами. Тільки за перші два заходи учасники зібрали та вивезли з простору понад сотню мішків відходів. Серед знахідок – пластикові та скляні пляшки, переважно з-під алкоголю, будівельні відходи та навіть рекламний щит з написом “обмін валют”. На частині території активісти розпочали вирощувати городину та декоративні рослини, створили алею компостерів, а також почали проводити просвітницькі і гарденотерапевтичні заходи.

"Зелена Трансформація України". Всі права захищено ©

Простір “Розсадник”. Липень 2022 року. Фото – Тетяна Джафарова

“Головна мета простору – здружити людину та природу в урбанізованому середовищі. На власному досвіді ми демонструємо, що садівництво може бути цікавим, креативним, корисним у широкому розумінні. Адже міський сад-город — це не тільки про продовольчу безпеку, але й про пристосування громади до наслідків кліматичної зміни, а також про соціальну взаємодію та партисипацію” – коментує ідею простору його співкоординаторка Анжеліка Зозуля.

Минулої осені волонтери продовжили прибирати територію та змогли залучити ресурси на вивезення великого сміттєзвалища, про походження якої у парку, що має статус парку-пам’ятки садово-паркового мистецтва, не знали ні сусіди, ні працівники парку. “Нічия” гора з відходів довжиною близько 40 метрів обійшлася активістам майже у 80 тисяч гривень. Це приблизно стільки ж, скільки коштували матеріали для створення 14 грядок. Частину цих коштів вдалося закласти до одного із грантових проєктів, ще частину у вирішення проблеми інвестували сусіди, решту – члени спільноти.

"Зелена Трансформація України". Всі права захищено ©

Завали сміття у просторі. Вересень 2022 року

“Здається, що сміття у парку влаштовувало всіх, але не нас. Ми свідомо не просили допомоги у міста, оскільки розуміли, що в умовах війни перед громадою постали більш нагальні виклики. Можемо припустити, що якби ми звернулися – нам би не відмовили, але водночас і не допомогли б вирішити питання швидко” – розмірковує співрозмовниця.

Робота техніки та вивезення відходів змінили вигляд ділянки та водночас продемонстрували її вразливість. Дослідивши стан території, було прийнято рішення вживати заходів, спрямованих на порятунок паркової території від виснаження. Найоптимальнішим варіантом стало використання техніки рекультивації.

Рекультивація – процес штучного відновлення родючості ґрунтів і рослинного покриву.

Традиційно до рекультивації вдаються на ділянках, що зазнали значних пошкоджень внаслідок людської діяльності чи стихійних лих. Відновлюють промислові відвали, будівельні майданчики, звалища побутових відходів. Так, наприклад, у Львові триває рекультивація Грибовицького сміттєзвалища. А за поточних обставин можна припустити, що особливого значення якісна рекультивація набуде для відбудови постраждалих територій внаслідок війни.

Попри те, що відновлення ґрунту справа навіть не років, а десятиліть, процесам важливо дати старт. У випадку з ділянкою у “Розсаднику” рекультивацію розпочали з 3 основних кроків:

"Зелена Трансформація України". Всі права захищено ©

1. **Підготовка ділянки.** Цей крок включав у себе розрівнювання території та заповнення ям, що залишилися внаслідок роботи техніки, органікою садового походження – скошеною травою, подрібненим гіллям, перепрілим минулорічним листям.

2. **Внесення компосту.** На цьому етапі ділянку площею близько 120 м^2 вкрили приблизно 40 см шаром органічної підживки з міської станції компостування. На це пішло понад 20 тонн сировини.

3. **Висаджування рослин.** Для цього, беручи до уваги фактори сумісності, інсоляції, витривалості, було обрано та висаджено понад 130 саджанців рослин, які повинні подбати про відновлення ґрунту.

Власне, основними в процесі рекультивації є рослини. І передовий світовий досвід свідчить, що найкраще із цим завданням могли б впоратися рудеральні рослини.

Рудеральні рослини – це рослини, які мають високу витривалість, можуть зростати в умовах низької родючості ґрунту та відновлювати деградовані ділянки.

Рослини, висаджені під час воркшопу. Фото – Тетяна Джафарова

Про їх суперсилу відомо з часів спостережень за флорою зруйнованої під час Другої світової війни Варшави. «Під час німецької окупації у Варшаві, а після війни в багатьох інших містах Польщі я проводив спостереження за флорою пошкоджених під час війни територій. Занедбані малолюдні вулиці та площі вкрилися рудеральною рослинністю, яка раніше з’являлася лише на околицях міст», – писав у статті, опублікованій у 1949 році Роман Кобендза, ботанік і дендролог, який досліджував рослини, що ростуть на попелищі Варшави. Серед рудеральних рослин, описаних професором Кобендзою, були, серед інших, рослини, які культивує людина: декоративні

"Зелена Трансформація України". Всі права захищено ©

рослини, лікарські трави або овочі, включаючи помідори.

Відновлення ґрунтів рудеральними рослинами відбувається завдяки розгалуженій кореневій системі, яка:

1. **Допомагає стабілізувати ґрунт.** Завдяки утворенню густого та щільного покриву зменшується ризик ерозії від вітру та води.

2. **Збагачує верхні шари ґрунту поживними речовинами та відновлює родючість.** Глибокі корені, які можуть дістатися до недоступних для інших рослин шарів ґрунту, видобувають та переносять до верхніх шарів ґрунту такі поживні речовини, як азот, фосфор та калій.

3. **Покращує структуру ґрунту.** Такі рослини в ущільненому ґрунті полегшують його структуру та збільшують проникність для води та повітря. Це покращує умови для росту інших рослин та розвитку мікроорганізмів, є сприятливим для місцевого біорізноманіття.

Та як виявилося, асортимент рудералів, представлений на ринку є доволі обмеженим. *“Садові центри орієнтуються на смаки та запити своїх клієнтів, які часто через брак надивленості продовжують обирати традиційні декоративні рослини. З доступних на ринку рослин, що найбільше відповідають критеріям рекультивації було обрано плакун верболистий, вероніку колосисту, декілька видів полину, ехінацеї, шавлії та м’яти. Ще частина рослин – пижмо, лавровишні та пухироплідники – були раніше вирощені у просторі, їх просто пересадили на потрібну ділянку”* – розповідає про один з проєктних викликів консультантка з питань садівництва Ірина Кметь.

"Зелена Трансформація України". Всі права захищено ©

Висаджування рослин спільно з учасниками_цями воркшопу. Фото – Тетяна Джафарова

До робіт з рекультивації ділянки у форматі воркшопу долучилося близько 25 волонтерів та волонтерок. За кілька годин спільнотворення рекультивацію провели і тепер справа за часом. Рослинам потрібно прийнятися, а команді простору забезпечити мінімальний догляд для того, щоб план спрацював на всі 100%.

Команда простору висловлює подяку Фундації ЗМІН за фінансову підтримку ініціативи, Львівському комунальному підприємству "Зелене місто" – за органічне добриво, садівниці Ірині Кметь – за експертну допомогу з висаджування рослин, а також всім, хто долучився до втілення рекультивації – за натхненну спільнодію.

"Зелена Трансформація України". Всі права захищено ©